

A Szekszárdi I. Béla Gimnázium Helyi Tanterve

Földrajz

**Készítette: a gimnázium
természettudományi szakmai
munkaközössége**

2015.

Tartalom

Bevezetés.....	3
9. évfolyam.....	6
10. évfolyam.....	19
Földrajz választható tantárgy 11/12. évfolyam	29

Bevezetés

Az alábbi helyi tanterv a kerettantervek kiadásának és jogállásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet Kerettanterv a gimnáziumok 9-10. évfolyama számára című 3. mellékletében megjelent, a földrajz tantárgyra vonatkozóan akkreditált kerettantervi ajánlás alapján készült.

FÖLDRAJZ

A *földrajzoktatás* megismerteti a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági, valamint környezeti jellemzőivel, folyamataival, a környezetben való tájékozódást, eligazodást segítő alapvető eszközökkel és módszerekkel. Vizsgálódásának középpontjában a földrajztudomány, valamint a társföldtudományok (geológia, meteorológia, geofizika, planetológia) által feltárt természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek, azok kölcsönhatásai, illetve napjaink gazdasági, környezeti eseményei állnak, lokális, regionális és globális szinten egyaránt, különös tekintettel a fenntarthatóságra.

9–10. évfolyam

A *földrajzi* tartalmak feldolgozása során fejlődik a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete. Megértik, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodást. A műveltségi terület minden jelenséget és folyamatot tér- és időbeli változásában, folytonos átalakulásában mutat be, megláttatva azok okait és lehetséges következményeit. Így fokozatosan kialakulhat a tanulók felelős magatartása a szűkebb és a tágabb természeti, illetve társadalmi környezet iránt. A globalizálódó gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatok értékelésével lehetővé válik, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygónkra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, az ebből fakadó, szintén világméretű természeti és társadalmi problémákat úgy, hogy egyben használható támpontokat kapjanak a problémák megoldásainak következő évtizedekben várható irányaihoz is.

A tartalmi elemek feldolgozása a szűkebb és tágabb környezetünkről megszerzett ismeretek bővítése mellett nagymértékben hozzájárul a *tanulók képességeinek fejlődéséhez*. A különféle szóbeli és írásbeli ismeretközvetítő, illetve értékelési módszerek alkalmazásával segíti az anyanyelvi kommunikáció fejlődését. Az Európai Unió, valamint a távoli országok természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatásával hozzájárul az eltérő kultúrák megismerése iránti igény, a nyitott és befogadó magatartás, illetve szemléletmód kialakulásához. Mindezt úgy valósítja meg, hogy közben elősegíti a természeti és a kulturális értékek iránti tisztelet, illetve a következő nemzedékek számára történő megőrzésük iránti igény kialakulását. Ezzel hozzájárul a felelős és tudatos környezeti magatartás, a jövő generáció érdekeit is szem előtt tartó gondolkodás fejlődéséhez. A más anyanyelvű országok és kultúrák megismerése elősegítheti a tanulóknál az adott célnyelven történő kommunikáció igényének kialakulását, ez pedig megkönnyítheti az idegen nyelvi kommunikáció fejlődését.

A természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatokban megfigyelhető kölcsönhatások feltárásával a földrajzoktatás hozzájárul a természettudományi szemlélet és gondolkodásmód kialakulásához. Szüntelenül változó és globalizálódó világunk természeti, környezeti és társadalmi-gazdasági folyamatainak megismeréséhez és megértéséhez elengedhetetlen a

folyamatos tájékozódás és információszerzés, valamint a nyitott gondolkodás. Ezért a tartalmi elemek elsajátítása elképzelhetetlen a tanulók egyre önállóbbá váló információszerző tevékenysége nélkül. Így a tanítási-tanulási folyamatban nagy hangsúlyt kap az információszerzés és -feldolgozás képességének fejlesztése, különös tekintettel a digitális világ nyújtotta lehetőségek felhasználására. A tanítási-tanulási folyamat kiemelt célja a folyamatos önképzés iránti igény, valamint az élethosszig tartó tanulás képességének kialakítása. Hazánk és a világ társadalom-földrajzi jellemzőinek bemutatásával a műveltségi terület elősegíti a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését. Napjaink társadalmi-gazdasági folyamatainak megismertetése nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók a gazdasági élet eseményeiben eligazodó aktív, kreatív, rugalmas és vállalkozóképes állampolgárrá válhassanak.

A tantárgy komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók pályaválasztását, eligazodását a munka világában, illetve felkészíti őket a szakirányú felsőfokú tanulmányokra. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok képesek legyenek felelős döntéshozatalra az állampolgári szerep gyakorlása során.

Az egyes tartalmi egységek végén található fogalmak, illetve topográfiai követelmények az általános iskolában elsajátított tananyagra épülnek, és feltételezik azok ismeretét, az ott megnevezettek közül csak a középiskolai tananyag feldolgozása szempontjából meghatározó jelentőségű fogalmakat ismételtük meg. Ezek újbóli felsorolása a fogalmak – a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő – tartalmi-szemléleti elmélyítésére utal.

Az integráltan oktatott SNI-tanulókról:

Az SNI-tanulók oktatásával kapcsolatban a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény, a Nat és a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve (a 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet 2. melléklete) szerint járunk el. Az földrajz tantárgyra vonatkozóan követjük a határozatok előírásait (pl. többletidő biztosítása, írásbeli számonkérés helyett inkább a szóbeli számonkérés biztosítása stb.).

Módszertani alapelvek:

A földrajz tantárgy sajátos céljainak és követelményeinek teljesülése érdekében változatos módszertani elemeket alkalmazunk. A rendelkezésre álló idő függvényében, a témák feldolgozásának értékes formája lehet – a beszélgetés és a vita mellett – egy-egy projektfeladat megoldása is, egyéni vagy csoportos munka keretében.

A tantárgy tanítása során azzal is számolunk, hogy az elektronikus információhordozók, a világháló térhódításának és napi használatának közegében élünk. E kihívás jelentős erővel alakítja az információszerzés mindennapi gyakorlatát, új élethelyzeteket vet fel. A digitális kultúrát és a hatékony önálló tanulást egyaránt fejleszti az internet kínálta lehetőségek alkalmazása. A földrajz tantárgy keretein belül feladat a megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, az információfeldolgozás etikai normáinak ismerete és alkalmazása. A gimnázium informatikai stratégiájához igazodva a digitális kompetencia hatékony fejlesztése érdekében törekszünk az IKT-eszközök alkalmazására.

Egyes témakörök megközelítése lehetőséget kínál ember és természet viszonyának morális szempontú vizsgálatára. Ezeknek a kérdéseknek a megbeszélése, tanulmányozása hozzásegíthet a természeti és a teremtett környezethez való tudatos viszony kialakításához, összhangban az Ökoiskola és a Madárbarát Iskola programok célkitűzéseivel.

Az értékelés, ellenőrzés formái, alapelvei:

Az értékelés és ellenőrzés az elsajátítási folyamat egészét magában foglalja. Az értékelés kiterjed a tanuló ismereteire és képességeire. Az önálló véleményalkotás, a problémaérzékenység, a tanultak gyakorlati alkalmazásának képessége áll az értékelés fókuszában. Az értékelés formái:

- a diákok teljesítményének értékelése szóbeli, százalékos és érdemjegyes formában
- házi feladatok, projektmunkák, dolgozatok értékelés érdemjegyes formában

A tanulók hatékony személyiségfejlesztése, illetve a szociális kompetenciák fejlesztése érdekében támogatjuk a tanulói értékelés különböző formáit is.

A tankönyvválasztásról:

A tankönyvválasztás során a 2012. évi CXXV. törvény (a tankönyvpiac rendjéről szóló 2001. évi XXXVII. törvény módosításáról) értelmében járunk el.

9. évfolyam

Éves óraszám: 72 óra (36 hét, heti 2 óra)

Órakeret felosztása:

Új anyag feldolgozása	58 óra
Összefoglalás, ellenőrzés	14 óra
Összesen:	72 óra

Témakörök	Óraszám
I. A Föld kozmikus környezete	7
II. A földi tér ábrázolása	6
III. A Föld mint kőzetbolygó szerkezete és folyamatai	13
IV. A légkör földrajza	11
V. A vízburok földrajza	11
VI. A földrajzi övezetesség	13
VII. Társadalmi folyamatok a 21. század elején	7
Év végi rendszerezés	4
Összesen	72

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	I. A Föld kozmikus környezete	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A Föld mint égitest jellemzői. A Föld mozgásai és azok következményei (napszakok, évszakok váltakozása, időszámítás). Alapvető tájékozottság a térbeli és az időbeli nagyságrendekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A modellhasználat fejlesztése a Naprendszer keletkezéséről és felépítéséről alkotott elképzelések tudománytörténeti jelentőségének megértésén keresztül. A csillagászati térben való tájékozódási képesség fejlesztése, helyes elképzelés kialakítása a csillagászati adatok (távolságok) nagyságrendjéről. Az elvont gondolkodás fejlesztése az egyedi és közös jellemzők felismertetésével a Föld és kőbolygó szomszédainak példáján. A rendszerfogalom fejlesztése a Naprendszer felépítésében megfigyelhető törvényszerűségek felismerésével. A Föld mozgásaiból adódó jelenségek törvényszerűségeinek felismertetése, bolygónk életére gyakorolt hatásának megértetése. A tudományos és az áltudományos elméletek közötti különbség megvilágítása az asztrológia (csillagjóslás) példáján.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A csillagászati ismeretek fejlődése. A geo- és a heliocentrikus világkép, a bolygómozgás törvényszerűségei. A csillagképek látszólagosságának megértése, néhány ismertebb csillagkép mitológiai eredettörténetének ismerete. A Világegyetem. A Világegyetem (Univerzum), a Tejútrendszer (Galaxis) és a Naprendszer kapcsolata és méretei. A Világegyetem keletkezésével kapcsolatos legfontosabb elméletek bemutatása. A csillagfejlődés áttekintése. A Naprendszeren kívüli bolygók (exobolygók) kutatásának új eredményei. A Naprendszer tagjai, felépítésének törvényszerűségei, az égitestek osztályozása. A Nap mint csillag szerkezete, jellemző folyamatainak bemutatása. A naptevékenység földi hatásai példák alapján. A Föld-típusú (kőzet-) és a Jupiter-típusú (gáz-) bolygók jellemzőinek összehasonlítása, a törpebolygó mint égitesttípus magyarázata, kisbolygók, üstökösök, meteorok, meteoritok jellemzése. Az űrkutatás szerepe a Naprendszer megismerésében. Az űrkutatás legfontosabb mérföldköveinek és eszközeinek, űrkutatás magyar vonatkozású		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> az ó- és a középkor tudományos gondolkodása. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mitológia. <i>Fizika:</i> a bolygómozgás törvényei, a tömegvonzás törvénye, forgómozgás, viszonyítási rendszer, a csillagok energiatermelése, elektromágneses sugárzás, részecskesugárzás, nyomás, hőmérséklet, erő-ellenerő, űrkutatás. <i>Kémia:</i> hidrogén, hélium, gázok. <i>Matematika:</i> logika, matematikai eszközhasználat. <i>Biológia-egészségtan:</i> az élet fogalma, fotoszintézis. <i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.

eredményeinek megismerése. A műholdak gyakorlati jelentőségének példái. A Föld mint égitest. A tengely körüli forgás és Nap körüli keringés következményeinek összekapcsolása az ember életére gyakorolt hatásokkal. A periodikusan ismétlődő jelenségek és az időszámítás összekapcsolása, a helyi és a zónaidő megkülönböztetése, gyakorlat jelentőségük belátása, alkalmazása egyszerű számítások során. A Vénusz, a Mars és a Föld felszíni és légköri folyamatainak összehasonlítása. A Hold. Jellemzése; mozgásai földi hatásainak, a holdfázisok és a fogyatkozások kialakulásának magyarázata. a holdkutató eredményeinek bemutatása internetről gyűjtött információk alapján.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Világegyetem, Tejútrendszer, Naprendszer, csillagászati egység, kőzetbolygó (Föld-típusú bolygó), gázbolygó (Jupiter-típusú bolygó), tengely körüli forgás, keringés, földrajzi koordináta-rendszer, helyi és zónaidő, holdfázis, nap- és holdfogyatkozás, űrállomás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	II. A földi tér ábrázolása	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A térkép és a földgömb fogalma, ábrázolása és méretaránya. Szemléleti térképolvasás. A földrajzi fókuszatózat elemeinek használata, tájékozódás a fókuszatózat segítségével.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A logikai térképolvasás képességének kialakítása; gyakorlottság kialakítása különböző típusú térképek információforrásként való használatában (közölt információk felismerése, értelmezése, felhasználása). A modern technikai rendszerek szerepének bemutatása a Föld megismerésében és gyakorlati célok megvalósításában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A térkép</i> A térképkészítés fejlődése, a modern térképkészítés elvei. A földrajzi fókuszatózat értelmezése és használata; a vetület fogalma, a legelterjedtebb vetülettípusok és jellemzőik összehasonlítása, alkalmazhatóságuk korlátai. A térképek csoportosítása méretarány és tartalom alapján; a domborzat háromdimenziós ábrázolásának lehetőségei. Térképvázlatok és egyszerű keresztmetszeti ábrák készítése. <i>Tájékozódás a térképen és a térképpel</i> Távolság- és magasságmeghatározási és a méretarányhoz kapcsolódó számítási feladatok megoldása különböző méretarányú térképeken. Tájékozódási, számítási feladatok megoldása a fókuszatózat használatával.		<i>Matematika:</i> arányszámítás, mértékegységek. <i>Informatika:</i> adat, információ, adatbázis, digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata. <i>Fizika:</i> elektromágneses sugárzás, űrkutatás,

A terepi tájékozódás eszközei és gyakorlata, a térképi ismeretek alkalmazása mindennapi tájékozódási helyzetekben. <i>Távérzékelés és térinformatika</i> A műholdak csoportosítása pályatípus és feladat alapján, földmegfigyelő műhold-családok; a műholdfelvételek típusai és alkalmazásuk lehetőségei, földi képződmények, jelenségek azonosítása műholdfelvételeken. A GPS működési elve és jelentősége; a földrajzi információs rendszer (GIS) fogalma, jelentőségének igazolása mai térbeli adatbázisok példáin. Példák gyűjtése a digitális térképi alkalmazások, illetve térinformatikai rendszerek mindennapi életben való sokoldalú felhasználhatóságára (pl. veszély előrejelzése, környezet károsodásának felismerése).	mesterséges égitestek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vetület, vetülettípus, jelrendszer, topográfiai és tematikus térkép, kis-, közepes- és nagy méretarányú térkép, abszolút és relatív magasság, szintvonal, helymeghatározás, távérzékelés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	III. A Föld mint kőzetbolygó szerkezete és folyamatai	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	A Föld alakja, felépítésének egyszerű modellje. A szárazföldek és az óceánok elhelyezkedése. Elemi tájékozottság a földtörténet időrendjéről. Az alapvető domborzati és felszínformák felismerése, jellemzőik ismerete. A leggyakoribb hazai üledékes és vulkáni kőzetek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kőzetbolygó mint összetett, törvényszerűségek alapján változó rendszer bemutatása. Az oksági gondolkodás erősítése anyagok különböző körülmények közötti eltérő fizikai viselkedésének bemutatásával. Helyes időképzet kialakítása időnagyságrendek összevetése, az események sorrendiségének felismerése révén. A környezet iránti felelősségérzet növelése az ásványkincs-készletek véges hasznosíthatóságának példáján. Olyan képesség és szemlélet kialakítása, amely a pozitív hatások, a lehetséges környezeti kockázatok és az egymással ütköző érdekek felismerésére révén hozzájárul, a tanultakat felhasználni képes, megalapozott érvelés iránti igény kialakulásához.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A kőzetbolygó gömbhéjainak szerkezete és ásványtani összetétele. A belső gömbhéjak fizikai jellemzői; a tulajdonságok változásában megfigyelhető törvényszerűségek megfogalmazása. Az egyes gömbhéjak fő geokémiai és ásványtani jellemzői. A kőzetlemezek és mozgásaik következményei. A kontinentális és az óceáni kőzetlemezek felépítésének és legfontosabb tulajdonságainak összehasonlítása. A közeledő, a távolodó és az elcsúszó kőzetlemez-szegélyek jellemző folyamatainak és következményeinek leírása konkrét példák alapján; folyamatábrák elemzése és készítése. A földrengésveszélyes térségek elhelyezkedésének törvényszerűségei; a földrengések következményei, a cunami. A földrengések előrejelzésének lehetőségei és korlátai; a károk mérséklésének lehetőségei példák alapján, a társadalom felelős alkalmazkodása a földrengésveszélyes zónákban; a nemzetközi segítségnyújtás szerepének bemutatása konkrét példa alapján. A felszín alatti és a felszíni magmatizmus jellemzőinek bemutatása; a		<i>Kémia:</i> szerves és szervetlen vegyületek, keverék, ötvözet, ásványok, kőszén, szénhidrogén, halmazállapotok. <i>Biológia-egészségtan:</i> élő anyag, evolúció, rendszertan. <i>Matematika:</i> térbeli mozgások elképzelése időegységek, időtartammérés.

vulkánosság típusai, összefüggésük a kőzetlemez-szegélytípusokkal; magyarázó ábrák elemzése. Az ütköző kőzetlemez-szegélyek mentén lejátszódó folyamatok összehasonlítása. Mélytengeri árok, peremi medence, üledékfelhalmozódás, szigetív, hegységképződés (orogenezis). A vulkánok, mint a természetes levegőszennyezés egyik forrásai. A geológiai (belső) és a földrajzi (külső) erők felszínformáló munkájának kapcsolata, szerepük bemutatása kontinentális és óceáni példák alapján. Ásványkincsek A legfontosabb kőzetalkotó ásványok felismerése, elkülönítése; a kőzetek csoportosítása, az egyes kőzetcsoportokhoz tartozó főbb kőzettípusok jellemzése; kőzetvizsgálat, kőzetfelismerés. A kőzetek hasznosításának bemutatása példák alapján: közvetlen (pl. terméskő) és átalakítást követő használat (pl. cement, cserép). Érc és más hasznosítható ásványegyüttesek: példák gyakori ércásványokra, felismerésük, elkülönítésük; magmás és üledékes ércképződés; az érc gazdasági hasznosításának bemutatása példák alapján. Fosszilis energiahordozók: a kőszén és a szénhidrogének keletkezésének folyamata, gazdasági jelentőségük változása. A bányászatból, a szilárd földfelszín megbontásából eredő környezeti problémák. A nagy tömegű kőzetátalakítás (pl. cementgyártás) és a fenntarthatóság kapcsolatának szemléltetése; az építkezés, ércbányászat, fosszilis energiahordozók kitermelésének és felhasználásnak környezeti következményei információgyűjtés és feldolgozás alapján. A károkozás mérséklésének lehetőségei, a rekultiváció bemutatása példákban. A savas eső hatása a kőzetekre. A sugárzó veszélyes hulladékok tárolására alkalmas kőzetek. A hulladéklerakó kialakításához megfelelő kőzetek. A talaj A talaj mint a legösszetettebb és a társadalmi-gazdasági folyamatok miatt legsérülékenyebb környezeti képződmény jellemzése; a talajképződés folyamatának, összefüggéseinek bemutatása. A talaj szerkezete, szintjeinek jellemzői; az elterjedt zonális és azonális talajok jellemzése a kialakításában szerepet játszó tényezők bemutatásával. Példák megnevezése a fenntarthatóság és a talaj kapcsolatára különböző éghajlati övekben; a talaj környezeti hatásjelző szerepének és a talajpusztulás mérséklési lehetőségeinek bemutatása példák alapján. Földtörténet A kormeghatározás módszerei, a módszerek szerepének összehasonlítása. A földtörténeti időskála elemzése; eon, idő, időszak, kor időegységek rendszere. A Föld belső és felszíni fejlődésének legfontosabb eseményei, azok nyomai bolygónkon; az élet elterjedésének legfontosabb lépcsői, az élet visszahatása a földrajzi, és ezen keresztül a geológiai folyamatokra, a környezet változásának mérföldkövei; konkrét példák megnevezése, területi előfordulásuk bemutatása.	<i>Fizika:</i> úszás, sűrűség, nyomás, hőmérséklet, erőhatások, szilárd testek fizikai változásai, hullámterjedés. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegelemek időrendjének felismerése. <i>Etika:</i> az erőforrásokkal való etikus gazdálkodás, egyéni és társadalmi érdek. <i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.
---	--

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Geoszféra, földköpeny, asztenoszféra, geotermikus gradiens, kőzetlemez-mozgás, hegységképződés, földrengés, vulkanizmus, szerkezeti mozgás; kőzetalkotó ásvány, magmás, üledékes és átalakult kőzet, ércásvány, ércképződés, agyagásvány, geokémiai körforgás; nagyszerkezeti elem, domborzati forma, rekultiváció; kormeghatározás, földtörténeti eon, idő, időszak, kor.
Topográfiai ismeretek	Gondwana, Pangea, Tethys. Ósföldek (pajzsok) tanult példái. A Kaledóniai-, a Variszkuszi-, a Pacifikus-, az Eurázsiai-hegységrendszer tanult tagjai. Fuji, Vezúv, Etna, Hawaii-szigetek, Teleki-vulkán, Mt. Pelée, Mount St. Helens.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	IV. A légkör földrajza	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Időjárási elemek és jelenségek felismerése. A felmelegedés, a víz körforgása és halmazállapot-változásai. Az időjárási elemek térbeli és időbeli változásai. A Föld gömb alakjának következményei, az éghajlati övezetesség kialakulásának okai, az egyes éghajlatok előfordulásának területi példái. Éghajlati diagram.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az oksági gondolkodás fejlesztése a légköri folyamatokat alakító tényezők közötti kölcsönhatások alapján. A légkör mint rendszer folyamatainak a Föld egészére gyakorolt hatásának bemutatása. Igény és képesség kialakítása a tevékeny, felelős környezeti magatartásra az emberi tevékenység légköri folyamatokra gyakorolt hatásainak bemutatásával, a személyes felelősség és cselekvés szükségességének felismertetésével. A lokális és a globális kapcsolatának beláttatása a helyi károsító folyamatok globális veszélyforrásokká válásának példáján. Az időjárás okozta veszélyhelyzetek felismertetése, a helyes és mások iránt is felelős cselekvés képességének kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A légkör anyagai és szerkezete</i> A légkört felépítő anyagok csoportosítása, az egyes anyagok légköri folyamatokban betöltött szerepének megismerése. A légkör tartományainak jellemzése, jellemzőik összehasonlítása, szerepük értékelése a földi élet és a gazdaság szempontjából. <i>A levegő felmelegedése</i> A levegő felmelegedésének folyamata, törvényszerűségei; folyamatára elemzése, hőmérséklet változásához kapcsolódó egyszerű számítási feladatok megoldása. A felmelegedést meghatározó és módosító tényezők, hatásuk gazdasági-energetikai hasznosíthatóságának példái. <i>A felhő- és csapadékképződés</i> A felhő- és csapadékképződés feltételei, összefüggései, a folyamat bemutatása. A levegő nedvességtartalmához és a csapadékképződéshez kapcsolódó számítási feladatok megoldása. A talaj menti és a hulló csapadékok típusainak jellemzése, a csapadék gazdasági jelentőségének ismertetése példákkal.		<i>Kémia:</i> gázok jellemzői, gáztörvények, a víz tulajdonságai, kémhatás, kémiai egyenletek, légnyomás, hőmérséklet, áramlások, savas eső. <i>Fizika:</i> gáztörvények, kicsapódás, légnyomás, hőmérséklet, sűrűség, áramlások, sebesség, üvegházhatás. <i>Biológia-egészségtan:</i> légzés, keringés, légúti betegségek, allergia. <i>Matematika:</i> százalékszámítás, matematikai

<i>A levegő mozgása</i> A légnyomás változásában szerepet játszó tényezők megnevezése; a légnyomás és a szél kialakulásának összefüggései. A nagy földi légkörzés rendszerének bemutatása; a szélrendszerek jellemzése. A monszun szélrendszer kialakulásában szerepet játszó tényezők bemutatása, a mérséklet és a forró övezeti monszun összehasonlítása; a jellegzetes helyi szelek és a mindennapi életre gyakorolt hatásuk bemutatása példák alapján. A ciklon és az anticiklon összehasonlítása, az időjárás alakításában betöltött szerepük igazolása. <i>Időjárás, időjárási frontok</i> Az időjárás és a mindennapi élet kapcsolatának bemutatása. Szöveges és képi időjárás-előrejelzés értelmezése; következtetés levonása időjárási adatokból. A hideg és a meleg front összehasonlítása, jellemző folyamataik bemutatása, példák a mindennapi életet befolyásoló szerepükre. Felkészülés az időjárás okozta veszélyhelyzetekre, a helyes és másokért is felelős magatartás kialakítása. <i>A szél és a csapadék felszínformáló tevékenysége</i> A felszínformáló tevékenységet befolyásoló tényezők összegyűjtése; a pusztító és építő tevékenység által létrehozott jellemzői formák felismerése. A szél és a csapadék felszínformáló tevékenységének gazdasági következményei. <i>A légszennyezés következményei</i> A legnagyobb légszennyező források megnevezése; a szennyeződés élettani, gazdasági stb. következményeinek bemutatása példák alapján. Az egyén lehetőségeinek és felelősségének feltárása a károsítás mérséklésében, a légköri folyamatok egyensúlyának megőrzésében. Aktuális légszennyezési információk gyűjtése és feldolgozása. <i>A légköri szennyező anyagok és következményei: ózonpajzs, üvegházhatás - felmelegedés, savas eső. A légköri szennyezések globális és lokális volta – nemzetközi egyezmények. A környezeti katasztrófák hatása az időjárásra. El Nino jelenség. A szélerőművek.</i>	eszköztudás alkalmazása. <i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata. <i>Etika:</i> az egyéni felelősség felismerése, felelős viselkedés.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állandó, változó és erősen változó gáz; troposzféra, sztratoszféra; üvegházhatás, a hőmérséklet napi és éves járása, izoterma, izobár, hőmérsékleti egyenlítő, főnszél, harmatpont, relatív páratartalom, felhőtípusok, talaj menti csapadék, hulló csapadék; időjárás- előrejelzés, kibocsátás, szállítás, leülepedés, ózonréteg ritkulása (elvékonyodása), globális felmelegedés, savas csapadék, a szél pusztító és építő munkája, erózió.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	V. A vízburok földrajza	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Az óceánok és a jelentősebb tengerek elhelyezkedése. A folyók felszíninformáló munkájának jellemzői példái, az árvíz. A tavak jellemzői. Hazánk legnagyobb folyói és tavai. Az egyes kontinensek legjelentősebb folyói, tavai. Talajvíz, hévíz fogalma, hazai előfordulásuk példái. Vízszennyezés.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A vízburokban lezajló folyamatok társadalmi-gazdasági következményeinek felismertetése. Oksági gondolkodás fejlesztése a növekvő termelés és fogyasztás által a vízburokban bekövetkezett változások, az emberiség további sorsát is befolyásoló hatások megláttatásával. A személyes felelősség és cselekvés szükségességének, lehetőségeinek felismertetése, a felelős környezeti magatartás iránti igény kialakítása. A környezeti szemlélet fejlesztése a lokális károsító folyamatok kölcsönhatások révén megvalósuló globális veszélyforrásokká válásának, valamint az egészséges ivóvíz biztosításának egyre nagyobb nehézségei miatt elengedhetetlen ésszerű, takarékos vízfelhasználás beláttatásával. A vízburok folyamatai által okozott veszélyhelyzetek felismertetése és a helyes, mások iránt is felelős cselekvés képességének kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A vízburok tulajdonságai és mozgásai A vízburok tagolódása, az elemek kapcsolódásának, egymáshoz való viszonyának megértése (világtenger, óceánok, tengerek); a tengerek típusainak, jellemzőinek bemutatása példák alapján. A sós és az édes víz eltérő tulajdonságai, következményeinek bemutatása. A tengervíz sótartalmát befolyásoló tényezők földrajzi összefüggéseinek értelmezése. A hullámzás kialakulása és jellemzői, kapcsolata a parttípusokkal. A tengeráramlást kialakító tényezők összefüggéseinek bemutatása; a hideg és a meleg tengeráramlások példái; a tengeráramlás éghajlat-módosító szerepének bemutatása példákban. A tengerjárást kialakító tényezők összefüggései, a jelenség kapcsolata a torkolatípusokkal. <i>A felszín alatti vizek</i> A felszín alatti vizek típusai, kialakulásuk folyamatának, összefüggéseinek bemutatása. Az egyes víztípusok jellemzése, gazdasági jelentőségük megismertetése példák alapján; veszélyeztetettségük okainak és következményeinek feltárása. <i>A felszíni vizek</i> A vízgyűjtő terület, a vízállás, a vízjárás és a vízhozam összefüggéseinek felismerése. A tómedencék kialakulásának típusai példák alapján; a tavak pusztulásához vezető folyamatok, illetve azok összefüggéseinek bemutatása.		<i>Kémia:</i> víz, oldatok, oldódás, szénsav, nitrátok. <i>Fizika:</i> nyomás, áramlások, tömegvonzás, energia. <i>Biológia-egészségтан:</i> eutrofizáció, vízi életközösségek. <i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata. <i>Etika:</i> az erőforrásokkal való etikus gazdálkodás, egyéni és társadalmi érdek, az egyéni felelősség felismerése, önkéntes segítőmunka.

<i>A víz és a jég felszínformáló munkája</i> A tenger és a folyóvíz felszínformáló munkáját befolyásoló tényezők megismerése; épülő és pusztuló tengerpartok jellemzése; a folyók építő és pusztító munkája következményeinek bemutatása, felszínformálási összefüggéseinek megismerése. A belföldi és a magashegységi jég felszínformáló munkájának összevetése, jellemzése. Jellemző felszínformák felismerése képeken, következtetés kialakulási folyamatra. <i>A karsztosodás</i> A karsztosodás folyamatának bemutatása, a tényezők közötti összefüggések felismerése. A felszíni és felszín alatti karsztformák jellemzése; a jellemző felszínformák felismerése képeken, terepen, következtetés a kialakulás folyamatára. <i>A vízburok mint gazdasági erőforrás</i> A vízgazdálkodás feladatainak értelmezése; az ár- és belvízvédelem szerepének bemutatása hazai példákon; a veszélyhelyzetek kialakulásához vezető folyamatok megismerése; helyes és felelős magatartás veszélyhelyzetekben. A gazdaság vízigénye: kommunális és ipari vízellátás, öntözés, a vízenergia hasznosításának lehetőségei és korlátai. A vízi szállítás jellemzői; a víz mint idegenforgalmi tényező bemutatása hazai és nemzetközi példákon. <i>A vízburok környezeti problémái</i> A legnagyobb szennyező források megnevezése; a szennyeződés élettani, gazdasági stb. következményeinek bemutatása példák alapján; az egyén lehetőségeinek és felelősségének feltárása a károsítás mérséklésében, a vízburok egyensúlyának megőrzésében. Az öntözés okozta környezeti problémák bemutatása. Az ivóvíz-biztosítás nehézségeinek és következményeinek, a vízzel való takarékoság lehetőségeinek megismerése információgyűjtés és feldolgozás alapján. <i>A Föld vízkészletének szennyezettsége – fő szennyező források A lokális vízszennyezés terjedése a víz körforgásával Az ivóvízkészlet mennyiségi és minőségi veszélyeztetettsége (pl.: bányászat hatása a karsztvizekre). A folyószabályozás hatása az élővilágra – árvízvédelem. A sarki jég olvadásának következményei. A vízierőművek építésének ökológiai és társadalmi hatásai. Az ár-apály erőmű, mint a megújuló energiaforrás egyik példája.</i>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Világtenger, beltenger, peremtenger, fajhő, talajvíz, belvíz, rétegvíz, hévíz, vízrendszer, fertő, mocsár, láp, eutrofizáció, lefolyástalan terület, épülő tengerpart, pusztuló tengerpart, szakaszjelleg, gleccser, moréna, karsztjelenség, karsztforma.
Topográfiai	Az óceánok és tengerek, tavak, folyók tanult példái. Karib (Antilla)-tenger, Csád-tó, Niger, Tanganyika-tó, Szt. Lőrinc-folyó; Eufrátesz,

ismeretek	Holt-tenger, Jenyiszej, Léna, Ebro, Elba, Fekete-tenger, Rajna, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Odera, Olt, Szent Anna-tó, Vág, Visztula, Bodrog, Hernád, Mura, Szamos, Száva, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó. Golf-, Észak-atlanti-, Labrador-, Humboldt-, Oja-shio-, Kuro-shio-áramlás.
------------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	VI. A földrajzi övezetesség	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Az éghajlat és az időjárás fogalma, az éghajlati elemek felismerése. Az egyes kontinensek tipikus éghajlatainak és Magyarország éghajlatának jellemzői. Az éghajlati elemek, az éghajlatot alakító és módosító tényezők szerepe. Éghajlati diagram olvasása. Az éghajlati övezetesség okai. A földrajzi övezetek egyedi jellemzői, az övezetekhez kötődő tipikus tájak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az oksági gondolkodás fejlesztése a földrajzi övezetességet kialakító tényezők közötti ok-okozati kapcsolatrendszerek megértésével, az éghajlat más földrajzi tényezők alakításában meghatározó jelentőségének, a természeti adottságok és a mezőgazdasági tevékenység közötti, az éghajlat és a táplálkozás, a napi életvitel közötti összefüggések felismertetésével. A rendszerszemlélet fejlesztése a földrajzi övezetesség elemeinek megismerése során. Annak megértése, hogy az egyes elemekben bekövetkező változások az egész bolygónkra kiterjedő övezetesség rendszerének megbomlásához is vezethetnek és átalakíthatják, illetve létében veszélyeztethetik az egyes társadalmak életterét.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A szoláris és a valódi éghajlati övezetesség</i> A szoláris éghajlati övezetesség kialakulása törvényszerűségeinek, a valódi éghajlati övezetességgel való kapcsolatának, az övezetességet kialakító és módosító tényezők szerepének értelmezése, összefüggéseinek feltárása. Az éghajlati övezetek jellemzőinek változása a környezeti szennyezések hatására – pl.: elsivatagosodás. A lokális szennyezésből adódó mikroklíma változások. Az övezetesség rendszerének megerősítése; az éghajlati és a földrajzi övezetesség közötti különbség indoklása. A talajtípusok övezetes elrendeződésének bemutatása, az egyes övezetekhez kapcsolódó meghatározó zonális talajtípusok jellemzése. A talajeróziót kiváltó tényezők és következményei. A természetes és mesterséges trágyázás, valamint az öntözés hatása a talaj minőségére. A monokultúra hatása a talaj minőségére. A talaj eltartó képessége és az adott terület gazdasági és társadalmi fejlettsége közötti összefüggés. <i>A forró, a mérsékelt és a hideg földrajzi övezet</i> Az övezetek kialakulása, elrendeződése, az ebben rejlő törvényszerűségek és összefüggések feltárása; az övezetek tagolódásának törvényszerűségei. Az éghajlati jellemzők változásában megfigyelhető törvényszerűségek feltárása, más elemekkel való összefüggéseinek bemutatása. A természetföldrajzi adottságok és az életmód, illetve gazdálkodás		<i>Fizika:</i> meteorológiai jelenségek fizikai alapjai. <i>Matematika:</i> modellek és diagramok megértése, adatleolvasás. <i>Biológia-egészségtan:</i> életfeltételek, életközösségek, biomok, ökológiai kapcsolatrendszerek, talaj, az élővilág rendszerezése. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegegységek közötti tartalmi különbségek felismerése. <i>Etika:</i> más kultúrák iránti

kapcsolatának bemutatása; az összefüggések, ok-okozati kapcsolatok feltárása. Övezeteket veszélyeztető környezeti problémák és következményeik bemutatása. <i>A függőleges övezetesség</i> A kialakulás összefüggéseinek, törvényszerűségeinek bizonyítása. A függőleges övezetességben megnyilvánuló területi különbségek bemutatása példák alapján.		érdeklődés.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szoláris és valódi éghajlati övezetesség, földrajzi övezetesség, övezet, öv, terület, vidék; zonális talaj, természetes élővilág, függőleges övezetesség, erdőhatár, hóhatár.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	VII. Társadalmi folyamatok a 21. század elején	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A hazai településtípusok legfontosabb jellemzői, a különböző településtípusokon élők jellemző tevékenységei. Települések és szerepköreik konkrét példái. Az egyes kontinensek, kontinensrészek, országok népességének jellemzői, meghatározó jelentőségű települései.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az eltérő kultúrák értékeinek felismertetése, a kultúrák közötti párbeszéd fontosságának, a vallás kultúraformáló szerepének megértetése. Érdeklődés és nyitottság kialakítása más vallások, kultúrák értékeinek megismerése iránt. Az idegen nyelvtudás fontosságának belátása. Bolygónk különböző térségeiben lejátszódó urbanizálódás eltérő vonásainak felismerése, a társadalmi-gazdasági fejlődéssel való összefüggésének belátása. A témához kapcsolódó média hírek kritikus értelmezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Demográfiai folyamatok a 21. század elején</i> A népességszám-változás időbeli és területi különbségeinek, okainak feltárása, következményeinek megfogalmazása; a fiatal és az öregedő társadalmak jellemzőinek összevetése, következtetés társadalmi folyamatokra, problémákra. A népesség térbeli eloszlását befolyásoló tényezők megismerése, példák megnevezése ritkán és sűrűn lakott területekre. A népesség gazdasági aktivitás szerinti jellemzői (keresők, eltartottak). A demográfiai folyamatokhoz kapcsolódó egyszerű számítási feladatok megoldása, következtetések levonása az eredmények alapján. Napjaink migrációs folyamatainak megismerése, konkrét példáinak bemutatása (pl. hírek, nyomtatott és digitális információforrások alapján), az okok feltárása. A gazdasági jólét – a környezetszennyezés – népesség: a fejlődő és a fejlett országok konfliktusa. A nemzetközi egyezmények szerepe. A Föld eltartó képessége – a fenntartható fejlődés. <i>A népesség összetétele</i> Az emberfajta (nagyasszok) területi elhelyezkedésének bemutatása. Állam, nemzet, nemzetállam, több nemzetiségű állam, nemzetiség		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> demográfiai folyamatok; vallás, nemzetiség, a városok kialakulása, urbanizáció jellemzői. <i>Biológia-egészség-tan:</i> emberfajta. <i>Matematika:</i> logikus gondolkodás, matematikai eszközhasználat. <i>Idegen nyelvek:</i> a nyelvtanulás fontossága (motiváció).

fogalmának értelmezése konkrét példák alapján. A nyelvi sokszínűség jellemzése, a világnyelvek szerepének megértése. A világvallások elterjedésének, a vallás kulturális és a társadalmi-gazdasági folyamatokban betöltött szerepének megismerése példák alapján. <i>Településtípusok – urbanizáció</i> A települések csoportosítása különböző szempontok alapján példákkal. A falu és a város fejlődésének, szerepének, jellemzőinek összehasonlítása, példák különböző szerepkört betöltő településekre a szerepkörök átalakulására. Az egyes településtípusokon élők életkörülményének, az életmódjának összevetése; a tanya és a farm összehasonlítása. A városodás és városiasodás fogalmának megismerése, kapcsoltuk megértése; az urbanizációs folyamatok összehasonlítása a fejlett és a fejlődő világban; az agglomerációk kialakulásának bemutatása konkrét példákkal; a nagyvárosi élet ellentmondásainak feltárása a témához kapcsolódó szemelvények, adatok felhasználásával. Települések eltűnése a környezeti szennyezés hatására. A település-szerkezet alakítása a környezeti szennyezés figyelembe vételével.		<i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata. <i>Etika:</i> a vallás szerepe, más kultúrák értékeinek elismerése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nagyrasz, természetes szaporodás és fogyás, a népesedési folyamat szakaszai, népességgrobbanás, korfa, fiatalodó társadalom, öregedő társadalom, születéskor várható élettartam, népsűrűség, világnyelv, világvallás, aktív és inaktív népesség, munkanélküliség, vendégmunkás; tanya, farm, falu, város, városszerkezet, agglomeráció.	
Topográfiai ismeretek	Nyugat-európai, észak-amerikai és kelet-ázsiai népességtömörülés, a világvallások központjai.	

Továbbhaladás feltételei a 9. évfolyam végén

Képes a térképen közölt információk leolvasására és értelmezésére. Felsimeri a Naprendszer felépítésében, a bolygók mozgásában megnyilvánuló törvényszerűségeket. Tud tájékozódni a földtörténeti időben, ismeri a kontinenseket felépítő nagyszerkezeti egységek kialakulásának időbeli rendjét, földrajzi elhelyezkedését. Képes megadott szempontok alapján bemutatni az egyes geoszférák sajátosságait, jellemző folyamatait és azok összefüggéseit. Belátja, hogy az egyes geoszférákat ért környezeti károk hatása más szférákra is kiterjedhet. Képes a földrajzi övezetesség kialakulásában megnyilvánuló összefüggések és törvényszerűségek bemutatására.

Képes természetföldrajzi megfigyelések elvégzésére, a tapasztalatok rögzítésére és összegzésére. Képes különböző nyomtatott és elektronikus információhordozókból a témához kapcsolódó információk gyűjtésére és feldolgozására, az információk összegzésére, a lényeges elemek kiemelésére. Képes véleményét a földrajzi gondolkodásnak megfelelően megfogalmazni. Tudja alkalmazni ismereteit földrajzi tartalmú problémák megoldása során. Alkalmazza a kommunikációs, a kooperatív, a matematikai és a logikai-gondolkodási képességeit, pl. az adatok értelmezése, a problémák felismerése és megoldása, az általános törvényszerűségek felismerése és az ítéletalkotás során. Képes társakkal való együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor. Képes információszerzésre a speciális információhordozókból (szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, kiállítások, filmek). Alkalmazza a digitális kompetenciákat a földrajzi tartalmú információk megszerzésében és feldolgozásában.

El tudja helyezni a témakörhöz kapcsolódó topográfiai fogalmakat különböző méretarányú és tartalmú térképeken. Tudja megfogalmazni tényleges és viszonylagos földrajzi fekvésüket. Felismeri

az egyes topográfiai fogalmakat a különböző térképvázlatokon, ismeri a tananyagban meghatározott hozzájuk kapcsolódó tartalmakat.

10. évfolyam

Éves óraszám: 72 óra (36 hét, heti 2 óra)

Órakeret felosztása:

Új anyag feldolgozása	57 óra
Összefoglalás, ellenőrzés	15 óra
Összesen:	72 óra

Témakörök	Óraszám
I. A világgazdaság jellemző folyamatai	14
II. Magyarország – helyünk a Kárpát-medencében és Európában	14
III. A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában	14
IV. Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői	14
V. Globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei	10
Év végi rendszerezés	6
Összesen	72

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	I. A világgazdaság jellemző folyamatai	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Alapvető gazdasági fogalmak: gazdaság, ipar, mezőgazdaság, szolgáltatás bevétele, kiadás adósság. A család, mint a legkisebb gazdasági közösség működése. A világ meghatározó jelentőségű országainak alapvető gazdasági jellemzői. Magyarország gazdaságának fő vonásai	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A globalizáció fogalmának megértetése, a jellemzők, a mozgatórugók, a folyamat ellentmondásainak felismertetése. A pénzvilág alapvető folyamatainak megértetése, intézményrendszerének megismertetése, az ismeretek mindennapi pénzügyi helyzetekben való alkalmazási képességének kialakítása. A hitelfelvétel esetleges veszélyeinek beláttatása. Érdeklődés felkeltése a napi pénzügyi-gazdasági folyamatok megismerése iránt. A témához kapcsolódó, médiában megjelenő hírek kritikus értelmezése. Pénzügyi döntések mérlegelési képességének, a vállalkozó szellemű, kreatív állampolgárrá válás igényének kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Nemzetgazdaságok és a világgazdaság</i> A nemzetgazdaságok átalakuló szerepének megértése, az állam piacgazdaságban betöltött szerepének megismerése. A gazdasági fejlettség összehasonlítására alkalmas mutatók értelmezése, a területi különbségeinek példái: a centrum és periféria térségek jellemzői, kapcsolatrendszerük sajátos vonásai. Különböző típusú statisztikai forrásokból gyűjtött fejlettséget tükröző adatsorok értelmezése. A gazdaság szerveződését befolyásoló természeti és társadalmi telepítő tényezők megismerése, szerepük átalakulásának példái. A gazdasági szerkezet, az egyes ágazatok változó szerepének megértése, a gazdasági szerkezet és társadalmi-gazdasági fejlettség összefüggéseinek bemutatása országpéldákon. A gazdasági és a foglalkozási szerkezet kapcsolatának felismerése, a foglalkozási átrétegződés bemutatása példák alapján. <i>A gazdasági ágazatok környezetszennyező hatása.</i> <i>Integrációs folyamatok</i> Az együttműködések kialakulásában szerepet játszó tényezők értékelése; az integrációk fejlődési szintjeinek összehasonlítása, az együttműködés előnyeinek feltárása. A legfontosabb nemzetközi integrációk jellemzése. <i>A globalizáció</i> A globalizáció értelmezése, feltételei, jellemzése; a transznacionális vállalatok (TNC) működésének, a termelés-szervezés sajátosságainak bemutatása vállalatpéldákon; a globalizáció és a TNC-k kapcsolatának felismerése. A globalizáció következményeinek, mindennapi életünkre gyakorolt hatásának bemutatása. <i>A monetáris világ</i> A működőtőke és a pénztőke áramlásának jellemzői; a mindennapok pénzügyi folyamatai, a pénzügyi szolgáltatások megismerése (folyószámla, hitel,		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> az eltérő gazdasági fejlettség történelmi alapjai, Európa a 20. század második felében, gazdaságtörténet. <i>Matematika:</i> statisztikai adatok értelmezése, kamatszámítás. <i>Etika:</i> a pénz szerepe a mindennapi életben. <i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a családi gazdálkodás, a jövedelem, hitelfelvétel.

befektetés, értékpapírok, valuta), a tőzsde működésének jellemzői. Az infláció kialakulásában szerepet játszó tényezők bemutatása, az infláció következményeinek mérlegelése. A hitelfelvétel és az eladósodás összefüggéseinek felismerése az egyén, a nemzetgazdaság és a világ gazdaság szintjén; az eladósodás és az adósságválság kialakulásának folyamata, az összefüggések feltárása. A nemzetközi pénzügyi szervezetek szerepének és feladatainak megismerése. A gazdasági, pénzügyi folyamatokhoz kapcsolódó hírek, adatok gyűjtése, értelmezése, vélemények ütköztetése; egyszerű valutaátváltási feladatok megoldása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gazdasági szerkezet, GDP, GNI, piacgazdaság, költségvetés, integráció, területi fejlettségi különbség, K+F, globalizáció, pénztőke, működőtőke, adósságválság, Nemzetközi Valutaalap (IMF), Világbank, WTO, OECD.
Topográfiai ismeretek	A világ meghatározó jelentőségű tőzsdéinek helyszínei.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	II. Magyarország – helyünk a Kárpát-medencében és Európában	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Magyarország és a Kárpát-medence természetföldrajzi jellemzői. Magyarország társadalmi-gazdasági jellemzői, területi sajátosságainak vonásai, értékei és problémái.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyarsághoz, a hazához, a szűkebb és tágabb környezetükhöz való kötődés megerősítése hazánk természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékeinek megismertetésével. A kedvezőtlen népesedési folyamatok társadalmi, gazdasági következményeinek beláttatása. A kreatív, vállalkozó szemléletű gondolkodás megalapozása az egyén, a helyi és a regionális közösségek gazdaságfejlesztésében betöltött szerepének, lehetőségeinek felismertetésével. Az érdeklődés felkeltése a szűkebb és tágabb környezetüket érintő társadalmi-gazdasági folyamatok, illetve fejlesztések, döntések megismerése iránt. A földrajzi ismeretek alkalmazási képességének kialakítása a hazai földrajzi térben; a hazánkkal, a Kárpát-medencével kapcsolatos társadalmi-gazdasági tartalmú információk, hírek értelmezése, a kritikai gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A magyarországi társadalmi-gazdasági fejlődés jellemzői</i> A természeti és társadalmi erőforrások jellemzése. A gazdasági rendszerváltás következményeinek bemutatása. Napjaink jellemző társadalmi és gazdasági folyamatainak megismerése, a társadalmi– gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásuk bemutatása példák alapján. <i>A magyarországi régiók földrajzi jellemzői</i> Az egyes régiók jellemző erőforrásainak megismerése, földrajzi adottságainak összehasonlító értékelése; a társadalmi– gazdasági központok megismerése. A társadalmi– gazdasági fejlődés és fejlettség területi különbségeinek		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Magyarország történelme. <i>Vizuális kultúra:</i> az épített környezet értékei. <i>Biológia-egészségtan:</i> védett növények és

bemutatása, az összefüggések feltárása, a lehetséges fejlődési utak, húzóágazatok prognosztizálása. A védelem alatt álló természeti, kulturális értékek, nemzeti parkok, világörökségi helyszínek értékeinek rendszerezése, idegenforgalmi szerepük feltárása. Az idegenforgalom társadalmi adottságainak (infrastruktúra, szolgáltatások) értékelése, a legfontosabb idegenforgalmi célpontok bemutatása. <i>Az országhatáron átvívelő kapcsolatok</i> A regionális szerveződések földrajzi alapjainak feltárása; eurorégiók a Kárpát– medencében, működésük értelmezése. Hazánk Európai Unióban betöltött szerepének megismerése, nemzetközi gazdasági kapcsolataink bemutatása. Hazánk környezeti állapota és az Unió környezetpolitikája. A gazdasági rendszerváltásból adódó sajátosságok. Hazánk szerepe a különböző regionális együttműködésekben. Regionális környezeti együttműködés		állatok. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> hazai tájakról készült leírások. <i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata. <i>Etika:</i> kulturális érték, a hazánkban élő nemzetiségek kulturális értékeinek tisztelete.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Természeti és társadalmi erőforrások, gazdasági rendszerváltozás, eladósodás, működőtőke-befektetés, területi fejlettségek különbség, tranzitforgalom, gazdasági szerkezetváltás, húzóágazat, idegenforgalom, személygépkocsi-gyártás, vegyipar, ipari park, hungarikum, nyitott gazdaság, eurorégió.	
Topográfiai ismeretek	Magyarország megyéi, megyeszékhelyei és megyei jogú városai. Településpéldák az alábbi szempontokból: határátkelőhely, vallási és kulturális központ, a kitermelés és az energiagazdaság központjai, élelmiszer-, gép- és vegyipari központ, válságterület települése, idegenforgalmi központ, védett természeti és kulturális érték helyszíne, világörökség helyszín.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	III. A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Az Európai Unióról tagállamai, a közösség működésének alapvető elemei, az egyes kontinensrészek természeti és társadalmi-gazdasági jellemzői.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az Európai identitástudat továbbfejlesztése az Európai Unió, illetve a kontinens országai természeti és társadalmi-kulturális sokszínűségének felismertetésével, az Unió tagországai által közösen megfogalmazott értékek iránti tisztelet, a felelős közösségi magatartás iránti igény kialakításával. Nyitottság kialakítása az országok természeti és kulturális értékeinek megismerése iránt. Az Európai Unióval, illetve a kontinens országaival kapcsolatos hírek, információk értelmezése, érdeklődés kialakítása a közösséget, a kontinens országait érintő témák, események megismerése iránt. Az Európai Unión belüli különbségek okainak felismertetése, az ezek kiegyenlítésére irányuló programok, alapok jelentőségének megértése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Az Európai Unió</i> Az együttműködés kialakulását és elmélyítését segítő tényezők, az ágazati és regionális együttműködés területei és konkrét példáinak megnevezése. Az Európai Unió mint gazdasági erőter elhelyezése a világ gazdaságában. A területi fejlettség különbség jellemzői, az eltérő gazdasági fejlettség okainak feltárása; a regionális politika lényegének megértése.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Európa a 20. század második felében, az Európai Unió kialakulása, Szovjetunió,

<i>A területi fejlettség különbségei Európában</i> Az Európai Unió magterületei: Németország, Franciaország, a Benelux államok és az Egyesült Királyság gazdaságának szerepe az Európai Unió gazdaságában. Fejlett gazdaságú országok Európa közepén: Ausztria és Svájc gazdaságának összehasonlítása, a fejlődés sajátos vonásainak kiemelése. A gazdasági felzárkózást lehetőségeinek és nehézségeinek bemutatása Olaszország, Spanyolország és Görögország példáján. Kelet-Közép-Európa és Délkelet-Európa rendszerváltó országai: a piacgazdaságra történő áttérés társadalmi és gazdasági következményeinek bizonyítása. Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Románia gazdasági fejlődésének összehasonlítása. A jugoszláv utódállamok (délsláv országok) eltérő fejlődési útjai, a fejlődést nehezítő társadalmi-gazdasági tényezőinek kiemelése. Kelet-Európa: az elhúzódó gazdasági átalakulás következményei Ukrajna gazdaságának példáján. Oroszország társadalmi- gazdasági fejlődésének sajátos vonásai, az ország világgazdasági szerepének alakulásában. Anyag-és energiafelhasználásuk aránya, környezetpolitikájuk. Csernobil tanulságai. Környezeti kolonializmus. Egy választott térség / ország megadott szempontok szerinti bemutatása pl. prezentáció készítésével különböző forrásokból gyűjtött információk alapján.	szocializmus. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> útleírások, tájleírások. <i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata. <i>Etika:</i> más kultúrák értékeinek tisztelete.
---	--

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gazdasági unió, eurózóna, Schengeni egyezmény, uniós támogatás, területi fejlettségkülönbség, regionális politika, magterület, periféria terület, felzárkózás.
Topográfiai ismeretek	Európa országai és fővárosai. A magyarsághoz kötődő határon túli területek központjai. Antwerpen, Barcelona, Bilbao, Birmingham, Csernobil, Donyeck, Dubrovnik, Europoort, Fiume (Rijeka), Genova, Gibraltár, Glasgow, Göteborg, Lyon, Manchester, Marseille, Milánó, Murmanszk, Nápoly, Odessza, Rotterdam, Sevilla, Split, Strasbourg, Szentpétervár, Theszaloníki, Torino, Várna, Velence, Volgográd. Bonn, Brassó, Bréma, Brno, Constanța, Dortmund, Drezda, Duisburg, Frankfurt, Galați, Gdańsk, Genf, Graz, Halle, Hamburg, Hannover, Karlovy Vary, Katowice, Köln, Krakkó, Linz, Lipcse, Lódz, München, Ostrava, Ploiești, Plzeň, Rostock, Salzburg, Stuttgart, Szczecin, Trieszt, Zürich.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	IV. Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Az egyes kontinensek természetföldrajzi jellemzői, kontinensek, illetve azok meghatározó jelentőségű országcsoportjainak társadalmi-gazdasági és környezeti sajátosságai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A fejlett országok felelősségének felismertetése a perifériatérsek problémáinak mérséklésében, a nemzetközi összefogás szükségességének beláttatása. A földi gazdasági erőter folyamatos átrendeződésének felismertetése, okainak megértetése. Világunk természeti és társadalmi-kulturális sokszínűségének felismertetése,	

	ezekben rejlő értékek megőrzése iránti felelősség kialakítása. Nyitottság kialakítása más országok természeti és kulturális értékeinek megismerése iránt. A Föld közeli és távoli országaival kapcsolatos hírek, információk értelmezése, érdeklődés felkeltése a közösséget, az egész emberiséget érintő témák, események megismerése iránt. Az általános emberi jogok (pl. az egészséges környezethez, a tanuláshoz való jog) érvényesülése iránti elkötelezettség, az emberi értékek iránti tisztelet kialakítása. A szociális kompetencia fejlesztése a segítő szándékú, az emberi fejlődést szolgáló karitatív tevékenység tiszteletének, illetve az ebben való közreműködés képességének alakításával.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Ázsia regionális földrajza</i> Délnyugat– Ázsia világgazdasági jelentőségének bemutatása; a szénhidrogénkincs szerepének igazolása a térség fejlődésében. A kultúrák találkozásának bemutatása Törökország példáján; Izrael fejlődésének társadalmi– gazdasági tényezői. Japán meghatározó szerepe Kelet– és Délkelet– Ázsia gazdasági fejlődésében. A feltörekvő új gazdasági hatalmak (Kína és India) fejlődésének sajátos vonásai. Délkelet– Ázsia gyorsan iparosodott országainak fejlődési sajátosságai, az eltérő fejlődési utak magyarázata. Ázsia elmaradott, szegény térségeinek bemutatása, a társadalmi-gazdaság problémák értelmezése és magyarázata. <i>Amerika regionális földrajza</i> Az Amerikai Egyesült Államok szerepének bemutatása a világ gazdasági és pénzügyi folyamatainak alakulásában. A gazdasági fejlődés sajátosságai, területi jellemzése, az összefüggések bizonyítása; az országon belüli gazdasági-területi átrendeződés sajátos vonásainak és okainak bemutatása. A NAFTA USA-n kívüli tagországai (Kanada és Mexikó), szerepük az együttműködésben példák alapján. Latin– Amerika gazdasági fejlődését befolyásoló tényezők, társadalmi– történelmi adottságok bemutatása; a fejlettség területi különbségei, a gazdasági fejlődés gócpontjainak jellemzői. A fejlődés ellentmondásainak feltárása az adóparadicsomok példáján; az országok világgazdasági szerepének bemutatása példák alapján. Brazília feltörekvő gazdaságának jellemzése, a fejlődést elősegítő és megnehezítő tényezők kiemelése. <i>Afrika regionális földrajza</i> A gazdasági fejlődést befolyásoló természeti és társadalmi tényezők értékelése; a fejlettség területi különbségeinek bemutatása, az okok feltárása, a gazdasági fejlődést nehezítő tényezők elemzése. Észak– Afrika és trópusi Afrika földrajzi adottságainak összehasonlítása, a társadalmi-gazdasági felzárkózás lehetőségeinek példái. A Dél– afrikai Köztársaság fejlődésében szerepet játszó tényezők bemutatása. Egy választott térség vagy ország megadott szempontok szerinti bemutatása pl. prezentáció készítésével különböző forrásokból gyűjtött információk alapján.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> ókori öntözéses kultúrák (Egyiptom, Mezopotámia, India, Kína), világvallások gyarmatosítás, nagy földrajzi felfedezések, az Amerikai Egyesült Államok megalakulása. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> útleírások, tájleírások. <i>Művészetek:</i> távoli tájak népeinek kulturális értékei. <i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata. <i>Etika:</i> más kultúrák értékeinek tisztelete.

Anyag-és energiafelhasználásuk aránya, környezetpolitikájuk. Asszuáni Nagy-gát hatása, Szahel övezet-kiszáradási folyamatok, vízmegosztási kérdések. Környezeti kolonializmus.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Világgazdasági centrum-periféria, gyarmatosítás, posztindusztriális társadalom, technopolisz, hightech ágazat, K+F, duális gazdaság, demográfiai válság, feltörekvő ország, üdülősziget, adóparadicsom, ültetvény, farm, eladósodás, adósságválság, éhségövezet, OPEC.
Topográfiai ismeretek	Fülöp-szigetek, Indonézia, Irak, Irán, Malajzia, Tajvan; Algéria, Csád, Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Guinea, Kenya, Libéria, Líbia, Marokkó, Nigéria, Tunézia; Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Bolívia, Chile, Brazília, Kanada, Kuba, Mexikó, Nicaragua, Panama, Venezuela. Abuja, Alexandria, Fokváros, Johannesburg, Kairó, Tel-Aviv, Pretoria, Atlanta, Brazíliaváros, Buenos Aires, Caracas, Chicago, Dallas, Havanna, Houston, Los Angeles, Mexikóváros, Montréal, New Orleans, New York, Ottawa, Rio de Janeiro, San Francisco, São Paulo, Seattle, Washington. Adóparadicsomok és üdülő szigetek példái.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	V. Globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Az egyes kontinensek, országok feldolgozása során megismert konkrét környezeti problémák. Magyarország környezeti állapota, védendő természeti és társadalmi– kulturális értékei. A Világörökség részeként megnevezett értékek megismertetése; a geoszféra környezeti problémáinak feltárása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megértése, hogy a természeti és a társadalmi– gazdasági folyamatok közötti egyensúly megőrzése, a környezettudatos termelés és fogyasztás elvének érvényesülése Földünk jövője szempontjából alapvető fontosságú. A lokális folyamat – globális következmény elv értelmében az egyén és a helyi közösségek felelősségének belátása. A környezeti témák iránti folyamatos tájékozódás igényének, a környezetbarát termékek, eljárások megismerése iránti igény kialakítása, a témához kapcsolódó médiában elhangzó információk kritikus értelmezése. Törekvés a fogyasztási szokások környezeti szempontokat szem előtt tartó átalakítására, a tudatos fogyasztói magatartásra baráti és családi körben egyaránt. A természeti környezet, a természetes tájak és életközösségek sokszínűségében rejlő szépség felismertetése, a megőrzését segítő magatartásforma kialakítása. A témában megszerzett ismeretek tudatos alkalmazása a mindennapi életben, és majd később a munka világában is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A globálissá váló környezetszennyezés és következményei</i> A szférákat ért környezetkárosító hatások rendszerezése, az összefüggések feltárása, a lokális szennyeződés globális következményeinek igazolása példákkal; a környezetkárosodás életkörülményekre, életminőségre gyakorolt hatásának bemutatása. <i>Demográfiai és urbanizációs válság</i> A népességgrobbanás kialakulása, következményei, a folyamat		<i>Kémia:</i> a szennyeződésekhez kapcsolódó kémiai folyamatok, szennyezőanyagok, gyártási folyamatok, műanyagok, égés.

összefüggéseinek, területi jellemzőinek feltárása. Eltérő népesedési folyamatok: csökkenő lélekszámú és intenzíven növekvő társadalmak jellemzőinek bemutatása példákon. A nagyvárosok terjeszkedése: az urbanizációs folyamat területi jellemzőinek, ellentmondásainak, társadalmi-gazdasági következményeinek feltárása példákkal. <i>Élelmezési válság</i> Az élelmiszertermelés és -fogyasztás területi ellentmondásainak felismerése. A fokozódó mezőgazdasági termelés környezeti hatásainak igazolása példákkal. A bioszféra és a talaj sérülékenységeinek felismerése. A genetikailag módosított termékek előállításának, elterjedésének lehetséges hatásai. A biogazdálkodás jellemzése. <i>A mind nagyobb mértékű fogyasztás és a gazdasági növekedés következményei</i> A nyersanyag- és energiaválság kialakulásának folyamata. Az energia- és nyersanyag-hatékony gazdálkodás lényegének megismerése, az alternatív energiaforrások hasznosítási problémáinak feltárása. A környezeti szempontok érvényesíthetőségének bemutatása a termelésben és a fogyasztásban, a fogyasztói társadalom és a tudatos fogyasztói magatartás jellemzőinek összegyűjtése, összevetése. A hulladékkezelés és a hulladékgazdálkodás fontosságának igazolása, a különböző megoldási lehetőség összevetése. <i>A környezet- és a természetvédelem feladatai.</i> Az egyén társadalmi szerepvállalásának lehetőségei, a tevékeny közreműködés példáinak bemutatása. A helyi szerveződések, illetve a regionális és nemzetközi összefogás példái a környezet védelme és a fenntarthatóság eléréséért. A természeti- táji értékek és az emberiség kultúrkincsének védelmében tett lépések fontosságának, jelentőségének feltárása. A legfontosabb nemzetközi szervezetek tevékenységének bemutatása, a főbb egyezmények, irányelvek célkitűzéseinek megismerése. A megvalósítás eredményeinek és nehézségeinek feltárása. A témakörhöz kapcsolódó aktualitások bemutatása források feldolgozásával.	<i>Biológia-egészségtan:</i> környezeti ártalmak, egészséges táplálkozás, hiánybetegségek, elhízás, GMO, rendszertan, védett növények és állatok. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> demográfia, urbanizáció. <i>Fizika:</i> energia. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> családtervezés, tudatos fogyasztói magatartás. <i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata. <i>Etika:</i> a jövő generációért érzett felelősség.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elsivatagosodás, elszikesedés, talajpusztulás, ózonritkulás, globális klímaváltozás, savas csapadék, radioaktív szennyeződés, biodiverzitás csökkenése, ivóvízellátás, vízhiány, vízszennyezés, népességrobbanás, élelmezési válság, urbanizációs problémák, fogyó és megújuló energiaforrások, energiahatékonyság, veszélyes hulladék, szelektív hulladékgyűjtés, hulladék újrahasznosítása, fenntarthatóság. ENSZ, FAO, UNESCO, WHO, WWF, Greenpeace, kiotói egyezmény.
Topográfiai ismeretek	Környezeti világegyezmények aláírásának helyszínei. Regionális és globális hatású társadalmi-gazdasági és környezeti katasztrófák kipattanásának helyszínei.

Továbbhaladás feltételei a 10. évfolyam végén

Tudja használni a térképet mint földrajzi tartalmú információforrást. Képes különböző nyomtatott és

elektronikus információhordozókból az adott témához kapcsolódó információk gyűjtésére, értelmezésére és feldolgozására, összegzésére, a lényegük kiemelésére. Képes saját álláspontja megfogalmazására, érvekkel történő alátámasztására.

Képes alapvető összefüggések és törvényszerűségek megfogalmazására a Földünkre jellemző társadalmi-gazdasági folyamatokkal kapcsolatban. Tudja elhelyezni az egyes integrációkat, országcsoportokat és példa országokat a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, tud példákat mondani az egyes térségek, illetve országok világgazdaságban betöltött szerepére. Képes értékelni az egyes térségek eltérő társadalmi-gazdasági adottságait és az adottságok jelentőségének időbeli változásait. Képes ismereteik alkalmazására a mindennapi életben előforduló pénzügyi-közigazgatási folyamatok értelmezésében. Tud egyszerű gazdasági problémákhoz kapcsolódó számítási feladatokat megoldani. Ismeri a globalizálódó világgazdaság jellemző vonásait, és ellentmondásait. El tudja helyezni hazánkat a világgazdaság folyamataiban, az Európai Unióban. Tudja példákkal bizonyítani a társadalmi-gazdasági folyamatok környezetkárosító hatását, a lokális problémák globális következmények elvének érvényesülését. Ismeri az egyén szerepét és lehetőségeit, illetve a nemzetközi összefogás fontosságát a környezeti problémák mérséklésben.

Ismeri, és el tudja helyezni a térképen a témakörökhöz kapcsolódó topográfiai fogalmakat. Meg tudja fogalmazni tényleges és viszonylagos földrajzi fekvésüket, ismeri a tananyagban meghatározott, hozzájuk kapcsolódó tartalmakat, jellemzőket.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók legyenek képesek a különböző szempontból elsajátított földrajzi (általános és leíró természet-, illetve társadalom-, valamint gazdaságföldrajzi) ismereteik szintetizálására. Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről. Legyenek képesek a térkép információforrásként történő használatára, a leolvasott adatok értelmezésére. Ismerjék fel a Világegyetem és a Naprendszer felépítésében, a bolygók mozgásában megnyilvánuló törvényszerűségeket. Tudjanak tájékozódni a földtörténeti időben, ismerjék a kontinenseket felépítő nagyszerkezeti egységek kialakulásának időbeli rendjét, földrajzi elhelyezkedését. Legyenek képesek megadott szempontok alapján bemutatni az egyes geoszférák sajátosságait, jellemző folyamatait és azok összefüggéseit. Lássák be, hogy az egyes geoszférákat ért környezeti károk hatása más szférákra is kiterjedhet. Legyenek képesek a földrajzi övezetesség kialakulásában megnyilvánuló összefüggések és törvényszerűségek értelmezésére. Legyenek képesek alapvető összefüggések és törvényszerűségek felismerésére és megfogalmazására az egész Földre jellemző társadalmi-gazdasági folyamatokkal kapcsolatban. Tudják elhelyezni az egyes országokat, országcsoportokat és integrációkat a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, tudják értelmezni a világgazdaságban betöltött szerepüket. Legyenek képesek összevetni és értékelni az egyes térségek, illetve országok eltérő társadalmi-gazdasági adottságait és az adottságok jelentőségének időbeli változásait. Ismerjék a globalizáció gazdasági és társadalmi hatását, értelmezzék ellentmondásait. Ismerjék a monetáris világ jellemző folyamatait, azok társadalmi-gazdasági hatásait. Ismerjék hazánk társadalmi-gazdasági fejlődésének jellemzőit, a gazdasági
--	---

	fejlettség területi különbségeit és ennek okait. Példákkal támasszák alá Európai Unió egészére kiterjedő, illetve a környezető országokkal kialakult regionális együttműködések szerepét Tudják elhelyezni hazánkat a világgazdaság folyamataiban. Tudják példákkal bizonyítani a társadalmi-gazdasági folyamatok környezetkárosító hatását, a lokális problémák globális következmények elvének érvényesülését. Ismerjék az egész Földünket érintő globális társadalmi és gazdasági problémákat. Tudjanak érvelni a fenntarthatóságot szem előtt tartó gazdaság, illetve gazdálkodás fontossága mellett. Ismerjék az egyén szerepét és lehetőségeit a környezeti problémák mérséklésben, nevezik meg konkrét példáit. Legyenek képesek természet-, illetve társadalom- és gazdaságföldrajzi megfigyelések elvégzésére, a tapasztalatok rögzítésére és összegzésére. Legyenek képesek különböző nyomtatott és elektronikus információhordozókból földrajzi tartalmú információk gyűjtésére és feldolgozására, az információk összegzésére, a lényeges elemek kiemelésére. Ennek során alkalmazzák digitális ismereteiket. Legyenek képesek véleményüket a földrajzi gondolkodásnak megfelelően megfogalmazni, logikusan érvelni. Tudják alkalmazni ismereteiket földrajzi tartalmú problémák megoldása során a mindennapi életben. Tudják földrajzi ismereteiket felhasználni különböző döntéshelyzetekben. Legyenek képesek a társakkal való együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan gyarapítsák tovább földrajzi ismereteiket. Legyenek képesek topográfiai tudásuk alkalmazására más tantárgyak tanulása során, illetve a mindennapi életben. Ismereteik alapján biztonsággal tájékozódjanak a földrajzi térben, illetve az azt megjelenítő különböző térképeken. Ismerjék a tananyagban meghatározott topográfiai fogalmakhoz kapcsolódó tartalmakat.
--	---

Földrajz választható tantárgy 11/12. évfolyam

A középszintű érettségire történő felkészüléshez választható tárgy (tanévente csak egy tárgy választható).

Éves óraszám: 36 vagy 32 óra/év óra (heti 1 óra)

Témakörök

I. Térképi ismeretek

II. Kozmikus környezetünk

III. A geoszféra földrajza (kőzetburok, levegőburok, vízburok)

IV. A földrajzi övezetesség

V. Társadalmi folyamatok a 21. század elején

VI. A világ gazdaság jellemző folyamatai

VII. Magyarország-helyünk a Kárpát-medencében és Európában

VIII. Európa földrajza. A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában

IX. Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői

X. Globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei.

A tantárgy célja:

- a természeti és a társadalmi folyamatokban való tájékozódás, változások, fejlődésük és következményeik megértése, értelmezése,
- A Föld és a rajta lévő emberek közötti kapcsolat feltárása,
- a földrajzi környezet jelenségeinek, folyamatainak áttekintése,
- a világ társadalmi - gazdasági képének bemutatása,
- a társadalmi - gazdasági életben jelenlevő többirányú, kölcsönös függőség ismertetése,
- a közgazdasági szemléletmód formálása,
- adottságaink, nemzeti értékeink, világban elfoglalt helyünk bemutatása,
- a környezeti gondolkodás fejlesztése (helyi, országos, kontinentális és globális példákkal).

Követelmény:

Az önálló ismeretszerzéshez szükséges feldolgozási készségek, képességek elsajátítása

- pontos megfigyelések és önálló vizsgálatok,
- ismereteik szakszerű megfogalmazása,
- alapvető természettudományos módszerek alkalmazása és eredményeinek értékelése, indoklása,
- ábrák, grafikonok, diagramok, statisztikai adatsorok, képi és szimbolikus ábrázolási módok földrajzi tartalmának megértése és összehasonlító elemzése,
- különböző információs anyagokban (folyóiratok, szakkönyvek, lexikonok) való tájékozódás és azok elemzése,
- a rendszeres térképhasználat: szemléleti és logikai térképolvasás,
- térbeli és időbeli tájékozódás (a Földről szerzett ismeretek felhasználásával),
- megfelelő földrajzi szaknyelv alkalmazása.

Az ismeretanyagban való tájékozottság bizonyítása

- a környezet anyagainak felismerése (pl. ásványok, kőzetek, nyersanyagok, talajok),
- a földrajzi térben való eligazodáshoz szükséges topográfiai fogalmak ismerete és alkalmazása,
- időbeni tájékozottság bizonyítása: a földtörténeti, társadalmi- gazdasági folyamatok nagyságrendjének ismerete, az időszámításokban való jártasság,
- az alapvető földrajzi fogalmak, jelenségek, folyamatok, összefüggések megértése és tartalmuk kifejtése,
- a Föld egyes tájainak, országainak, kontinenseinek tipikus természeti és társadalmi jellemzőinek, kölcsönhatásainak ismerete,
- lokális, regionális és globális környezeti és környezetvédelmi kérdésekről és az okokról, valamint a megelőzés és a védekezés lehetőségeiről önálló véleményalkotás,
- földrajzi ismereteik használata a mindennapi életben.

Az értékelés formája:

1 - 5 érdemjeggyel, hagyományos módon minősítjük a tanulói teljesítményt.

	Téma	Kiemelt tevékenységek a képességfejlesztés érdekében
	Térképhasználati gyakorlatok. A légi- és az űrfelvételek felhasználásának lehetőségei.	• Térképolvasási feladatok gyakorlása (a felkészülés során az egyes témakörökhöz folyamatosan kapcsolhatók). • Légi- és űrfelvételek azonosítása térképvázlattal, térképpel, térképi információkkal. • Példák gyűjtése a műholdfelvételek gyakorlati hasznosításával kapcsolatban. • Egyszerű számolási, mérési és helymeghatározási feladatok végzése.
	A Nap és kísérőinek jellemzése.	• Adatok, adatsorok összevetése, elemzése a bolygótípusok összehasonlításához, a hasonlóságok és a különbségek megállapításához. • A Nap- és Holdfogyatkozások bemutatása megfigyelési tapasztalatok és ábrák alapján. • Az Internet és a CD-ROM-ok információforrásként való felhasználása; a témakörhöz kapcsolódó friss hírek, információk értelmezése.
	A Föld és mozgásai.	• A látszólagos és a valós mozgás értelmezése, összevetése a tapasztalatokkal. • A keringéssel és a forgással kapcsolatos ábrák elemzése, azokból összefüggések és következtetések levonása. • A keringés és a forgás folyamatának, nevezetesen időpontjainak és helyzeteinek modellezése. • Egyszerű helyi- és zónaidő számítási feladatok.
	A földtörténet fő eseményei és az azok által létrejött képződmények.	• A földtörténet és a történelmi események időtartambeli különbségeinek érzékeltetése. • Eligazodás a földtörténet nagy időegységeiben (idő, időszak, kor) eseményeiben, földtörténeti táblázat, folyamatábrák felhasználásával. • A földtörténeti folyamatok időrendbe állítása példák alapján. • Példák gyűjtése térkép segítségével az egyes idők és időszakok különböző képződményeire.
	A Föld és a kőzetburok szerkezete. A kőzetlemezek.	• Egyszerű vázlatrajz készítése a Föld és a kőzetburok szerkezetéről. • A Föld belső fizikai jellemzőinek bemutatása adatsorok segítségével. • A gyakorlati példák felsorolása a geotermikus gradiens gazdasági jelentőségével kapcsolatban. • A nagy kőzetlemezek megnevezése és csoportosítása térkép segítségével.
	A kőzetlemez-mozgások okai, típusai, következményei.	Egyszerű vázlatrajzok készítése a lemezmozgások típusairól; a témához kapcsolódó ábrák értelmezése. A lemezmozgások típusainak és következményeinek összehasonlítása.
	A vulkánosság és a földrengések.	A kőzetlemez-mozgások, a vulkánosság és a földrengés összefüggéseinek bemutatása folyamatábrák segítségével. • A vulkán-típusok jellemzése, előfordulásuk leolvasása a térképről. • Példák felsorolása a vulkánosság, a vulkáni utóműködés jelentőségével, gazdasági hasznosításával kapcsolatban. • A témához kapcsolódó aktuális hírek értelmezése.
	A hegységképződés.	• Képi információk (videofilm) felhasználása a hegységképződés

	Téma	Kiemelt tevékenységek a képességfejlesztés érdekében
		folyamatával kapcsolatban. - A kőzetlemez-mozgás típusok és a hegységképződés kapcsolatának bemutatása konkrét példákon. - A gyűrt- és a röghegységek formakincsének összehasonlítása képek, ábrák, modellek és leírások alapján. - A hegységek csoportosítása szerkezetük, magasságuk és formakincsük szerint. - A témához kapcsolódó kontúr (körvonalas) térképes feladatok megoldása a követelményben felsorolt névanyag felhasználásával.
	Az ásványok és a kőzetek.	- Az ásványok és a kőzetek felismerése, jellemzése, csoportosítása. - Egyszerű kőzetvizsgálatok. - Az ásványok és a kőzetek előfordulásának és felhasználásának bemutatása példák alapján.
	A Föld nagyszerkezeti egységei.	- A nagyszerkezeti egységek felismerése tematikus térképeken, elhelyezésük körvonalas térképen. - A nagyszerkezeti egységek típusainak és formáinak felismerése, valamint jellemzése képek, ábrák alapján. - A névanyagban szereplő példák csoportosítása a nagyszerkezeti egységekhez való tartozásuk szerint. - Az egyes nagyszerkezeti egységek gazdasági jelentőségének bemutatása.
	A Földfelszín formálódása.	- A felszínformák felismerése képeken, ábrákon, modelleken. - Példák bemutatása a felszínformákra a kontinensek és hazánk területéről térképek, térképvázlatok felhasználásával. - Felszínformák modellezése terepasztalon. - Tájleírás készítése különböző felszínformájú tájakról képi információk alapján.
	A légkör anyaga, szerkezete és felmelegedése.	- A légkör anyagi összetételét és annak változását bemutató adatsorok összehasonlító elemzése. - A légkör szerkezeti felépítését bemutató ábra elemzése. - Vázlatrajz készítése a levegő felmelegedéséről, az azt módosító tényezőkről és az üvegházhatásról. - A levegőszennyezés és következményeinek bemutatása szemelvények, cikkek, híryanagok segítségével. - Középhőmérséklet és hőingadozás számítási feladatok. - Hőmérsékleti adatok grafikus ábrázolása. - Hőmérsékleti és levegőszennyezettségi térképek összehasonlító elemzése.
	A légnyomás, a szél és a csapadék.	- A hőmérséklet, a légnyomás és a szél összefüggéseinek bizonyítása. - A ciklon és az anticiklon, valamint a hideg- és a melegfront kialakulásának rajzos magyarázata, az időjárás alakításában betöltött szerepük bemutatása. - A felhő- és a csapadékképződés folyamatának bemutatása ábrák segítségével. - Légnyomás- és csapadékatatok grafikus ábrázolása. - Légnyomás-, szél- és csapadéktérképek összehasonlító elemzése. - A szél által kialakított felszínformák felismerése képeken, ábrákon.

	Téma	Kiemelt tevékenységek a képességfejlesztés érdekében
	Az általános légkörzés. A szélrendszerek.	- Az általános légkörzés rendszerének bemutatása egyszerű ábrán. - Az állandó szélrendszerek jellemzőinek összehasonlítása. - A mérsékelt és a forró övezeti monszunszél kialakulásának és következményének magyarázata ábra alapján.
	Az időjárás és az éghajlat.	- Időjárás-jelentés értelmezése. - Időjárási térkép elemzése. - Légköri képződmények felismerése időjárási térképeken és műholdfelvételeken. - Az időjárás-jelentés és az időjárás előrejelzés gazdasági jelentőségének bizonyítása. - Éghajlati diagram szerkesztése adatok alapján. - Éghajlattal kapcsolatos tematikus térképek összehasonlítása.
	A világtenger jellemzői, hasznosítása.	- A sótartalom változásának bemutatása a párolgással, a csapadékkal, a hozzáfolyással összefüggésben. - A tengeráramlási rendszerek kialakulásának magyarázata térképvázlat segítségével. - A tengeráramlások éghajlat-módosító hatásának bizonyítása tematikus térképek és éghajlati diagramok alapján. - A tengerjárás kialakulásának magyarázata folyamatábra segítségével. - Példák gyűjtése a tengerjárás természeti és társadalmi-gazdasági következményeire. - A tenger által kialakított felszínformák felismerése képeken, ábrákon. - A világtenger gazdasági hasznosításának lehetőségei példák alapján.
	A felszíni vizek.	- A tóképződés típusainak bemutatása konkrét példákon. - A folyó munkavégző képességének bemutatása a földrajzi fekvéssel, a domborzattal és az éghajlattal való összefüggésben példák, ábrák segítségével. - Egyszerű vízhozam-számítási feladatok megoldása. - A folyók által kialakított felszínformák felismerése képeken, ábrákon, modelleken. - A felszíni vizek gazdasági hasznosításának lehetőségei példák alapján. - Kontúrtérképes feladatok megoldása a névanyag felhasználásával.
	A felszín alatti vizek.	- A felszín alatti vizek különböző szempontú rendszerezése és jellemzése. - Karsztformák felismerése és megnevezése képeken, ábrákon, egyszerű metszetrajzon. - A felszín alatti vizek hasznosítási lehetőségeinek bemutatása konkrét példákon.
	A komplex vízgazdálkodás. A vízvédelem.	- Szemelvények, aktuális hírek és adatok értelmezése a témához kapcsolódóan. - Az árvíz- és a belvízvédelem feladatainak bemutatása hazai példákon. - Az emberi tevékenység hatásának bemutatása a felszíni és a felszín alatti vizek minőségére. - A vízvédelem és a vízzel való takarékoság szükségességének bizonyítása szemelvények, adatok alapján. - Vita a vízerőművek építésének előnyeiről és hátrányairól.
	A talaj.	A talajtípusok területi elterjedésének bemutatása tematikus térkép

	Téma	Kiemelt tevékenységek a képességfejlesztés érdekében
		alapján. - A főbb talajtípusok felismerése talajszelvényekről készült képek alapján. - A talaj gazdasági jelentőségének bizonyítása. - A talajpusztulás előidézőinek és a talajvédelem módjainak bemutatása konkrét példákon.
	A szoláris és a valós éghajlati övezetek. A vízszintes földrajzi övezetesség.	- A szoláris éghajlati övezetek bemutatása magyarázó ábrán. - A szoláris és a valós éghajlati övezetek elhelyezkedésének összevetése a módosító tényezők bemutatásával. - A vízszintes földrajzi övezetesség rendszerének, elemei egymásra épülésének értelmezése tematikus térkép vagy ábra alapján.
	A forró övezet földrajzi jellemzése.	- Éghajlati diagramok felismerése, összehasonlító elemzése. - A forró övezetben érvényesülő földrajzi-környezeti törvényszerűségek bemutatása. - Az övezet, az övek/vidék jellemzőinek felismerése, bizonyítása tematikus térképek, képek, szemelvények alapján. - Tájéleírás készítése a forró övezet tipikus tájairól. - A forró övezetben jellemző életmódok bemutatása. - A forró övezeti gazdálkodás jellegzetes módjainak és termékeinek bemutatása. - Kiselőadás az övezet környezeti problémáiról és azok megoldási lehetőségeiről.
	A mérsékelt övezet földrajzi jellemzése.	- Éghajlati diagramok felismerése, összehasonlító elemzése. - A mérsékelt övezetben érvényesülő földrajzi-környezeti törvényszerűségek bemutatása. - Az övezet, az övek/területek jellemzőinek felismerése, bemutatása tematikus térképek, képek, szemelvények alapján. - Tájéleírás készítése a mérsékelt övezet tipikus tájairól. - A mérsékelt övezetben jellemző életmódok bemutatása. - A gazdálkodás jellegzetes módjainak bemutatása, terméklista összeállítása. - Kiselőadás az övezet környezeti problémáiról és azok megoldási lehetőségeiről.
	A hideg övezet földrajzi jellemzése.	- Éghajlati diagramok felismerése, összehasonlító elemzése. - A hideg övezetben érvényesülő földrajzi-környezeti törvényszerűségek bemutatása. - Az övezet és az övek jellegzetességeinek felismerése és bizonyítása tematikus térképek, képek, szemelvények alapján. - Tájéleírás készítése a hideg övezet tipikus tájairól. - A hideg övezetben jellemző életmódok bemutatása. - A hideg övezeti gazdálkodás jellegzetes módjainak és termékeinek bemutatása. - Kiselőadás az övezet környezeti problémáiról és azok megoldási lehetőségeiről.
	A vízszintes és a függőleges övezetesség	- A vízszintes és a függőleges övezetesség rendszerének összehasonlítása. - A forró és a mérsékelt övezet függőleges övezetességének összevetése

	Téma	Kiemelt tevékenységek a képességfejlesztés érdekében
	kapcsolata.	keresztmetszeti ábrák segítségével.
	A népesség számbeli alakulása, összetétele, területi eloszlása.	• Demográfiai folyamatokat bemutató ábrák, diagramok és adatsorok elemzése. • Népességgel kapcsolatos tematikus térképek (pl. népsűrűség, emberfajták) összevetése. • A népsűrűséggel és a természetes szaporodással kapcsolatos számítási feladatok megoldása. • Szemelvények, cikkek elemzése a népességszámmal és a népesség-összetétellel kapcsolatban.
	A települések típusai. A tanyák és a falvak.	• A települések csoportosítása különböző szempontok szerint. • A településtípusok szerepének ártértékelődésével kapcsolatos adatok, szemelvények elemzése. • A falvak összehasonlítása. • Példák gyűjtése eltérő szerepkörű falvakra. • Kiselőadás, vita a tanyák átalakuló szerepéről.
	A városok és fejlődésük.	• A várostípusok és a városszerkezet jellemzőinek felismerése ábrákon, képeken, leírásokban, térképázatokon. • A városodás és a városiasodás folyamatának összehasonlítása. • A város és vonzáskörzete kapcsolatának bemutatása példákon; példák gyűjtése eltérő szerepkörű városokra. • Vita a nagyvárosi élet előnyeiről és hátrányairól. • Település tervezése, modellezése.
	A világgazdaság jellemzői, szerkezete. A gazdasági fejlettség területi különbségei.	• A gazdaság ágazati felépítését bemutató vázlat készítése. • A gazdasági fejlettség területi különbségeinek bemutatása adatsorok, tematikus térképek elemzésével. • Fejlett és kevésbé fejlett térségek, országok megnevezése. • Aktualitások gyűjtése a témához kapcsolódóan.
	A világgazdaság működése. A globalizáció. A multinacionális vállalatok.	• Vázlat készítése a világgazdaság fő összetevőinek és működésének bemutatására. • A multinacionális vállalatok működésének bemutatása vállalatok példáján. • A globalizáció jellegzetességeinek és következményeinek bemutatása konkrét példákon. • Vita a globalizáció előnyeiről és hátrányairól. • Aktualitások gyűjtése a témához kapcsolódóan.
	A világkereskedlem fő irányai, áruszerkezete, a benne résztvevő főbb országok.	• A világkereskedelem fő irányainak, árucsoportjainak és országainak bemutatása adatok, adatsorok, tematikus térképek elemzésével. • Az áruszerkezet átalakulásának bizonyítása adatok alapján. • A világkereskedelem jellegzetességeinek bemutatása. • Aktualitások gyűjtése a témához kapcsolódóan.
	A világ élelmiszergazdasága. A mezőgazdaság termelési típusai.	• Az élelmiszertermelés övenként, területenként eltérő lehetőségeinek, a mezőgazdasági termelés módjainak összehasonlítása. • Az élelmiszergazdasággal kapcsolatos tematikus térképek olvasása, adatsorok értelmezése, az ábrázolt összefüggések feltárása. • Kiselőadás a táplálkozási szokásokról a vallás, a társadalmi hagyományok és az életmód szerepe alapján. • Példák gyűjtése az élelmiszergazdaság okozta környezeti problémákra.

	Téma	Kiemelt tevékenységek a képességfejlesztés érdekében
	A világ energiagazdasága.	- Az energiagazdasággal kapcsolatos tematikus térképek olvasása, adatsorok értelmezése, az ábrázolt összefüggések feltárása. - Példák gyűjtése az energiagazdaság okozta környezeti problémákra. - Vita a környezetkímélő energiatermelés és felhasználás lehetőségeiről.
	A világ iparának átalakulása.	- Az ipar szerepének és jelentőségének bemutatása adatsorok, diagramok alapján. - Az ipartelepítő tényezők csoportosítása, szerepük történeti változásának bemutatása iparágak és iparvidékek példáján. - Különböző ipari körzetek megnevezése és jellemzése térkép segítségével. - Kiselőadás az ipar környezetet károsító hatásairól.
	A harmadik és a negyedik szektor szerepe a társadalmi-gazdasági életben.	- A harmadik és a negyedik szektor szerepének, jelentőségének bemutatása adatsorok, diagramok, szemelvények alapján. - Tematikus térképek elemzése a közlekedés és áruszállítás területi jellegzetességeiről. - A hírközlés fontosságának igazolása példákkal napjaink társadalmi-gazdasági életében.
	A működőtőke és a pénz világa.	- Az inflációt csökkentő és növelő tényezők bemutatása példákkal. - Adatsorok, aktuális szemelvények elemzése a témához kapcsolódóan.
	A világgazdasági pólusok és a peremhelyzetben lévő országok.	- A pólusok világgazdasági szerepének bemutatása adatsorok és diagramok segítségével. - A centrum- és periféria-országok jellemzőinek összehasonlítása adatsorok, szemelvények, tematikus térképek alapján. - A világgazdaság vezető és peremhelyzetben lévő országainak leolvasása térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	Az egyedi szerepkörű országok, országcsoportok és jelentőségük a világgazdaságban.	- A társadalmi-gazdasági sajátosságok bemutatása adatsorok, képek, szemelvények segítségével. - Önálló gyűjtőmunka az egyedi szerepkörök típusaira és jellemzőik bemutatására.
	A Kárpát-medence természet- és társadalomföldrajzi jellemzői.	- Földrajzi helyzet- és helymeghatározás földgömbön és különböző méretarányú térképeken. - Domborzati és tematikus térképek (pl. nemzetiségi összetétel, magyarok a világban, gazdasági fejlettség) elemzése. - Adatsorok (nemzetiségi összetétel, gazdasági fejlettség) elemzése.
	Magyarország földtani adottságai és domborzata.	- Földtörténeti folyamatokat bemutató ábrák elemzése. - Tényleolvasás kortáblázatból. - Földtörténeti képződmények térképi elhelyezése. - Közetek vagy fényképük rendszerezése előfordulásuk és hasznosításuk szerint. - Hazánk domborzati topográfiai fogalmainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	Magyarország éghajlata, vízrajza, élővilága, talajai.	- Éghajlati diagram elemzése. - Éghajlati tematikus térképek olvasása, tartalmuk közötti kapcsolatok magyarázata, kifejtése. - Hazánk éghajlatának jellemzése megadott szempontok alapján. - Tények leolvasása vízrajzi, talaj- és növényzeti térképről.

	Téma	Kiemelt tevékenységek a képességfejlesztés érdekében
		Aktuális tények gyűjtése tömegkommunikációs forrásokból, azok magyarázata.
	Magyarország népesség- és településföldrajzi jellemzői.	- Adatsorok, diagramok leolvasása és értelmezése (pl. népességszám, természetes szaporodás, korfa). - Információszerzés képek, ábrák és tematikus térképek alapján.
	Az ipar szerepe a magyar nemzetgazdaságban. Szerkezetének és területi elhelyezkedésének változása, főbb termékei és telephelyei.	- Az iparral kapcsolatos tematikus térképek elemzése. - Tények leolvasása ábrákról és adatsorokból, majd a közöttük lévő összefüggések megállapítása. - A magyar gazdaság Európában és a világban elfoglalt helyének bemutatása gazdasági mutatók összehasonlítása alapján. - Az egyes iparágakkal kapcsolatos magyar terméklisták összeállítása.
	A természeti adottságok szerepe hazánk mezőgazdaságában, a főbb termények előállításának területei.	- Tematikus térképek (pl. domborzati, éghajlati és talajadottságok, termőhelyek, történelmi borvidékek) összehasonlító elemzése. - Mezőgazdasági és élelmiszeripari hungarikumok listájának összeállítása.
	Magyarország közlekedése és külkereskedelme. Az idegenforgalom fő körzetei.	- Tények leolvasása tematikus térképekről, diagramokról és adatsorokból a külkereskedelem áruszerkezetével kapcsolatban. - Összefüggések megállapítása tematikus térképek összevetésével (pl. a külkereskedelmünk irányáról, az idegenforgalmi körzetekről). - Idegenforgalmi körzetek elhelyezése kontúrtérképen.
	Magyarország nagyrégióinak jellegzetességei.	- A régiók elkülönítése kontúrtérképen. - A nagyrégiók földrajzi jellemzőinek és szerepének összehasonlítása adatsorokból (mutatók) szerzett információk alapján. - Budapest településszerkezetét bemutató ábra elemzése. - Képfelismerés a nagyrégiók és a főváros földrajzi jellegzetességeiről.
	Hazánk környezeti állapota.	- Környezeti állapot értékelése tematikus térképekről, légi- és űrfelvételekről, egyéb képekről, adatsorokból szerzett információk alapján. - A nemzeti parkok, világörökségi területek felismerése térképen, megnevezése kontúrtérképen. - A témához kapcsolódó információszerzés CD-ROM-okról, Internetről. - A nagyvárosokban jellemző környezeti ártalmak összegyűjtése forráselemzés alapján. - Adat- és tényanyaggyűjtés a környezet védelmében tett magyarországi intézkedésekről.
	Európa általános természetföldrajzi képe.	- A geológiai szerkezet és az ásványkincs-előfordulások közötti összefüggések bemutatása tematikus térképek összehasonlításával. - Éghajlatok felismerése diagramok alapján, különbségeik leolvasása és jellemzésük. - Európa domborzati és vízrajzi topográfiai fogalmainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.

	Téma	Kiemelt tevékenységek a képességfejlesztés érdekében
	Európa általános társadalomföldrajzi képe.	- Az európai gazdasági kapcsolatok értelmezése tematikus térképelemzés alapján. - Európa országainak, fővárosainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	Az Európai Unió földrajzi vonatkozásai.	- Ábraelemzés az integrációs folyamat bemutatása érdekében. - Statisztikai adatok értelmezése az Unióval kapcsolatban. - Területi fejlettségbeli különbségek leolvasása tematikus térképekről. - Az Unió működésének bemutatása CD-ROM információtartalma alapján.
	Észak-Európa és országainak természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági jellemzői.	- Az ipar és a mezőgazdaság területi elhelyezkedésének bemutatása tematikus térképek elemzése alapján. - Képfelismerés (Észak-Európa földrajzi jellegzetességei). - Észak-Európa gazdasági központjainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	Dél-Európa mediterrán tájainak és országainak fő vonásai (Olaszország, Szerbia és Montenegró, Horvátország).	- Tények összegyűjtése Dél-Európa gazdasági megosztottságával kapcsolatban, és a tényekből érvek megfogalmazása állítások alátámasztására. - Terméklisták összeállítása (a mediterrán mezőgazdaság terményei). - Dél-Európa gazdasági és idegenforgalmi központjainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	Közép-Európa és országainak természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági jellemzői.	Tematikus térképek összehasonlító elemzése (különböző természeti környezet, eltérő gazdasági-társadalmi következmények)
	Ázsia általános földrajzi jellemzői.	- Ázsia geológiai szerkezetének és az ásványkincs-előfordulások kapcsolatának bemutatása földtani térkép elemzésével. - A földrajzi övezetesség bemutatása tematikus térkép elemzésével. - Ábraelemzés Ázsia tipikus tájainak bemutatására. - A népességrobbanás bemutatása statisztikai adatok segítségével, népességszám-prognózisok elemzése. - Ázsia domborzati, vízrajzi topográfiai fogalmainak, gazdasági központjainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	Japán földrajzi jellemzői.	- A japán társadalmi-gazdasági fejlődés sajátos vonásainak bemutatása szemelvény-feldolgozás alapján. - Tények gyűjtése állítások bizonyítására (a japán gazdaság szerepe a világ gazdaságában és kereskedelmében). - Japán gazdasági központjainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	Kína földrajzi jellemzése.	- Az ország világgazdasági jelentőségének bemutatása adatok, diagramok és szöveges források alapján. - Kína különböző országrészei földrajzi jellemzőinek összehasonlítása tematikus térképek, képek és ábrák alapján. - Kína gazdasági központjainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	Délkelet-Ázsia iparosodott és	A térség sajátos gazdasági fejlődésének bemutatása esetleírások, vázlatok alapján.

	Téma	Kiemelt tevékenységek a képességfejlesztés érdekében
	iparosodó országai.	• Diagramok elemzése (a térség szerepe a világgazdaságban).
	Afrika tipikus tájainak földrajzi és gazdasági jellemzői.	• Afrika természeti erőforrásainak értékelése tematikus térképek elemzésével. • Afrika tipikus tájainak és lakóik életmódjának bemutatása képelemzéssel. • Az afrikai földrajzi övezetesség bemutatása képek és leírások alapján. • Afrika domborzati, vízrajzi topográfiai fogalmainak, gazdasági központjainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	Amerika általános földrajzi képe.	• Amerika tipikus tájainak bemutatása ábra- és képelemzés alapján. • Az amerikai földrajzi övezetesség bemutatása ábrák, leírások és képek alapján. • Tematikus térképelemzés Észak-, Közép- és Dél-Amerika természeti adottságainak, erőforrásainak bemutatására. • Amerika domborzati, vízrajzi topográfiai fogalmainak, gazdasági központjainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	Az Amerikai Egyesült Államok gazdasága, szerepe a világgazdaságban.	• Az ország gazdasági szerkezetének, a világgazdaságban betöltött szerepének bemutatása diagramok és adatsorok elemzésével. • Az USA mezőgazdasági övezetességének és az egyes gazdasági körzetek jellemzőinek bemutatása tematikus térképelemzéssel. • Az USA gazdasági központjainak leolvasása a térképről, bejelölésük kontúrtérképbe.
	A geoszférák környezeti problémáinak kapcsolatai.	• Ábrák, szemelvények, aktualitások, hírek alapján a geoszférák közötti kölcsönhatások bemutatása. • A légkörszennyezés példáján vázlatrajz készítése a hatások bemutatására.
	A népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei.	• Adatsorok, diagramok és tematikus térképek elemzése. • A túlnépesedéssel kapcsolatos szemelvények gyűjtése és elemzése. • A termelés és a fogyasztás területi ellentmondásainak bemutatása. • Az életminőség jellemzésére alkalmas mutatók gyűjtése és értékelése, területi különbségek bemutatása.
	A környezeti válság kialakulása és globalizálódása. Nemzetközi összefogás a környezetvédelemben.	• A globális problémák felismerése hírekben, jelenségekben. • Példák gyűjtése a globális válságproblémák lehetséges megoldásaira. • Kiselőadás a nemzetközi szervezetekről és fő tevékenységükről. • A nemzetközi összefogás szükségességének alátámasztása példák alapján, esetelemzéssel.

